

УДК 37.017.92

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНОГО СВІТОГЛЯДУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

О. О. Світлічна

У статті актуалізується проблема ціннісного світогляду сучасної учнівської молоді. Надається характеристика понять «цивілізація» і «цінності» з точки зору різноманітних наук. Здійснена спроба визначення впливу сучасної цивілізації на ціннісну сферу молоді. Акцент зроблено на питанні пріоритетів ціннісного світогляду учнівської молоді сьогодення.

Ключові слова: цінність, ціннісна сфера, ціннісні пріоритети, сучасна цивілізація, цифрове покоління.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасна цивілізація характеризується багатьма глобальними кризами та нерівномірністю розвитку різних сфер суспільства. Завдяки стрімкій еволюції науково-технічного прогресу людина сьогодення сягнула таких висот у сфері наукових винаходів, які всього кілька десятиріч тому здавалися неможливими. Гонитва за передовими технологіями призвела до того, що людство стикнулося з глобальними кризами, які носять руйнівний характер та навіть ставлять під питання існування людини як такої.

Молоде покоління, яке ще тільки перебуває в процесі формування особистості, знаходиться під тиском суперечливих процесів сучасної цивілізації. І це значною мірою стосується порушення балансу матеріальних та духовних цінностей учнівської молоді, яка являє собою психологічно незрілу та надзвичайно вразливу частину суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемам духовності та ціннісного світогляду молоді в різних аспектах були присвячені дослідження багатьох педагогів, психологів, соціологів, філософів, культурологів, зокрема: Ш. Амонашвілі, Т. Антоненко І. Беха, Н. Бондар, В. Вашкевича, А. Здравомислова, Е. Носенко, Б. Ручкіна, О. Семашко, Г. Шевченко, О. Уваркіної та інших.

В контексті нашого дослідження інтерес також становили класифікації та типологізації цінностей, відображені у працях С. Анісімова, Д. Леонтєва, М. Момова, М. Рокича, В. Франкла, Б. Єрасова.

Мета статті – проаналізувати поняття «цивілізація» та «цінності» з точки зору різноманітних наук; спираючись на сучасні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців і враховуючи власний досвід автора, окреслити основні пріоритети ціннісної сфери учнівської молоді в суперечливих умовах сучасної цивілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науці відомо безліч визначень поняття «цивілізація» завдяки його багатозначності. С точки зору філософії епохи Просвітництва «цивілізація» співвідноситься з високорозвинутими товариствами (Г. Гегель); Л. Морган, Ф. Енгельс характеризували її як розвиток людства, що послідував за дикістю і варварством; Н. Данилевський, А. Тойнбі, Ф. Шелінг вважали поняття «цивілізація» синонімом поняття «культура»; на думку О. Шпенглера «цивілізація» – це стадія занепаду і деградації локальних культур; Н. Бердяєв, Н. Реріх вважали, що «цивілізація» – це антипод культури, тобто бездушна, мертва форма життєустрою, що протистоїть культурі як духовному, живому стану суспільства.

В. Стюпін виділяє три ключових сенси поняття «цивілізація».

Перший означає сукупність досягнень людства, які характеризують виділення людини з тваринного світу і його сходження по щаблях соціального розвитку.

Друге значення поняття «цивілізація» характеризує особливий тип суспільства, що виникає на певному щаблі історичного розвитку. В основі цього розуміння лежить цілісне системне бачення суспільства з особливостями його культури, її базисних цінностей, соціальних відносин та інститутів, способу взаємодії з природою, типів особистостей і способу життя, які відтворюються в процесі існування цивілізації.

Згідно з третім сенсом, «цивілізація» – це технологічні і технічні винаходи. А культура – це базисні цінності і стан духовного світу людини. І саме тут можна побачити, що технічний прогрес не призводить автоматично до морального прогресу, а навпаки може бути пов'язаний з моральним регресом [6, с. 79-80].

Поділяючи точку зору вченого, зазначимо, що в наш час все очевиднішою стає значно переоцінена роль техніки та передової промисловості в розвитку суспільства, і це може привести людство до

морального та духовного занепаду. Слід зауважити, що люди, які володіють найсучаснішими знаннями в сфері науки та техніки, прихильники так званих технократичних поглядів, недооцінюють роль таких безперечно вагомих, значущих понять в суспільному житті, як духовна культура, духовне майбутнє людства в цілому, а зокрема майбутнє молоді, яка являє собою рушійну силу всіх змін у суспільстві.

Сучасний стан цивілізаційного розвитку призвів до формування так званої глобальної цивілізації, яка характеризується зростаючою цілісністю світової спільноти. Невпинний розвиток різноманітних сучасних технологій та техніки в цілому призвів до суспільних процесів, глобальних криз, які стосуються кожного. Все далі очевиднішим стає те, що людство опинилося під загрозою та подальше його існування і розвиток можливі лише за допомогою об'єднання зусиль світових спільнот.

Однією з загально визнаних криз постає криза сучасної цивілізації. Все більше і більше дослідників, що займаються вивченням цієї проблеми, доходять висновку, що одна з ключових причин цієї кризи пов'язана з ціннісною сферою. Більшість сучасного людства надає перевагу матеріальним цінностям у житті. Особливо це стосується учнівської молоді, ціннісний світогляд якої знаходиться ще тільки на початку формування.

Сфера людських цінностей турбувала філософів ще в давні часи (Аристотель, Платон) та лише на початку ХХ століття проблема відокремилась в аксіологію – філософську науку про цінності, їх природу і походження, їх значення в житті людини та суспільства.

Існує багато різноманітних визначень поняття «цінність» з точки зору філософії, соціології, психології, педагогіки, культурології тощо. З точки зору філософії, цінність являє собою схвалені більшістю людей уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, романтична любов, дружба тощо.

П. Менцер вважав, що цінністю є те, що «почуття людей диктують визнати важливішим над усім і до чого можна прагнути, споглядати, ставитися з повагою, визнанням, пошаною» [7, с. 708].

Видатний німецький філософ і психолог Г. Мюйнстенберг поділяв цінності на життєві (любов, щастя) та культурні (поезія, музика). Ці два типи, вважає вчений, в свою чергу можна поділити на цінності логічні, естетичні, етичні та метафізичні [3, с. 15].

На нашу думку, класифікація цінностей культуролога Б. Єрасова заслуговує на особливу увагу. Він поділяє цінності на:

- 1) вітальні – життя, здоров'я, добробут та ін.;
- 2) соціальні – сім'я, багатство, рівність, патріотизм тощо;
- 3) політичні – громадські свободи, законність, конституція та ін.;
- 4) моральні – добро, любов, честь, порядність та ін.;
- 5) релігійні – Бог, Святе Письмо, віра тощо;
- 6) естетичні – краса, стиль, гармонія та ін. [2, с. 65].

М. Вебер розглядав цінності як усвідомлені інтереси. Так, людина може оцінювати кожен предмет свого кола інтересів з точки зору добра і зла, істини і брехні, допустимого і забороненого. Вчений доходить висновку, що всі ці цінності визначаються певними інтересами епохи [3, с. 16-17].

Таким чином, сучасна цивілізація з притаманними їй протиріччями та трансформаціями в ціннісній сфері є ключовим чинником, під впливом якого відбувається формування особистості учнівської молоді, її ціннісного світогляду.

Згідно з поняттями вікової психології, саме у період молодості формуються стійкі системи цінностей, які обумовлюють світогляд особистості. З точки зору соціології, молодь є тією силою, що має величезний потенційний ресурс і може швидко перетворюватися на активну силу соціально-економічних, політичних і культурних трансформацій.

Б. Ручкин, дослідник соціології молоді, писав: «Молодь – це не тільки майбутнє, вона живе сьогодні, і важливо зрозуміти, наскільки вже сьогодні молоде покоління визначає зміст і характер майбутнього, наскільки несе в собі дух нового часу» [5, с. 7]. «Дорослість, що народжується» – так розглядає період юності Д. Арнетт, американський професор психології з університету Кларка [8, с. 471].

Вплив науково-технічного прогресу на формування ціннісного світогляду сучасної учнівської молоді важко переоцінити. Народжена та зростаюча в інформаційному суспільстві молодь повсякденно стикається з прогресивними технологіями, співвідношення «користь-шкода» яких викликає сьогодні багато запитань.

У 2001 році Марк Пренскі, відомий американський оратор, письменник і консультант в області освіти і навчання, вперше запропонував терміни «цифрове покоління» та «цифрові імігранти» [9, с. 1-2]. Поняття «цифрове покоління» М. Пренскі використав для опису молоді, яка виросла в епоху цифрових технологій. Ці молоді люди вже в ранньому віці впевнено і цілком комфортно почували себе в світі

комп'ютерних технологій та вважали їх невід'ємною та необхідною частиною свого життя. Людей, які народились до початку цифрової епохи, М. Пренскі назвав «цифровими імігрантами». Це покоління, будучи зачароване цифровим розмаїттям, ще тільки адаптується до нього та вчиться розмовляти мовою сучасних технологій.

Коло інтересів сучасної молоді все частіше обмежується лише матеріальною, споживчою сферою. Вони схильні сприймати навколишній світ та оточуючих людей крізь призму матеріальних благ. Дуже поширеною стає тенденція оцінювати людей відповідно до того, що вони мають, а не відповідно до їх особистісних якостей. Так званий культ споживання сприймається як єдиний можливий стиль життя. Багатьох представників нового покоління, таким чином, можна охарактеризувати як споживачів сучасної масової культури. Чисельні засоби масової інформації, а насамперед, Інтернет та популярні сьогодні комунікаційні соціальні мережі, до яких у молоді є вільний та часто неконтрольований доступ, мають величезний вплив на розвиток особистості та формування ціннісного світогляду. Телекомунікаційні технології утворюють певну картину навколишнього світу, яка дуже відрізняється від реального життя. Інформаційні засоби мають достатній вплив на особистість учнівської молоді, вони здатні нав'язувати їй хибні стереотипи, моделі поведінки та цінності. Це призводить до того, що будучи незрілою з психологічної точки зору та не маючи достатнього соціального досвіду, молода людина здатна заблукати в цінностях, і, розгубившись, не може зрозуміти, що є добро, а що є зло. Доречною є думка Г.С. Кисельова: «Людина масового суспільства – це перш за все неповна, часткова людина. Вона не знає і не виконує найголовнішого свого завдання – просуватися шляхом перетворення. Вона не олюднює, не одухотворює світ навколо себе; вона застрягла, вона нерухома. Навіть якщо людина не бере участі в злих діяннях в даний момент, вона відкрита злу» [4, с. 3].

Висновки. Викладене дозволяє зробити висновок, що матеріальні цінності є безперечним пріоритетом учнівської молоді сьогодення. Саме матеріальні, споживчі цінності переважають над суспільними, загальнолюдськими, духовними. Слід зазначити, що ціннісний світогляд сучасної учнівської молоді не є остаточним та незворотнім. «Цінності фіксовані в часі, але схильні до постійних змін» [1, с. 164]. Отже, сучасна, сповнена багатьох протиріч, цивілізація, яка характеризується динамічністю розвитку, і далі буде являти собою один із суттєвих чинників, під впливом якого ціннісний світогляд молоді буде набувати постійних змін.

Література

1. Антоненко Т.Л. Современные подходы в психологии к изучению ценностей и смыслов // Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. Vol. 5, 2013. pp.163-168. – Электронный ресурс: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/antonenko_t.l._modern_approaches_in_psychology_to_studying_of_values_and_senses.pdf
2. Ерасов Б.С. Социальная культурология: Учебник для студентов высших учебных заведений. – Издание третье, 1 доп. и перераб. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 591 с.
3. Каган М.С. Философская теория ценностей. Лекции / М.С. Каган. – СПб.: ТОО ТК Петрополис, 1997. – 205 с.
4. Киселев Г.С. Смыслы и ценности нового века / Вопросы философии №4. 2006. – с. 3-12.
5. Ручкин Б.А. Молодежь и общество: уроки истории: сб. науч. трудов. – М.: Центр «ГРИНТ», 2016. – 224 с.
6. Степин В. С. Цивилизация и культура. – СПб. : СПб ГУП, 2011. – 408 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди: ред. кол.: В.І. Шинкарук (голова). – К.Абрис, 2002. – 742 с.
8. Arnett J.J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, pp 469-480.
9. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants . On the Horizon – MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October 2001 – pp 1-5.

ОСОБЕННОСТИ ЦЕННОСТНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

О. А. Светличная

В статье актуализируется проблема ценностного мировоззрения современной учащейся молодежи. Дается характеристика понятий «цивилизация» и «ценности» с точки зрения различных наук. Предпринята попытка определить влияние современной цивилизации на ценностную сферу молодежи. Акцент сделан на вопросе приоритетов ценностного мировоззрения учащейся молодежи современности.

Ключевые слова: *ценность, ценностная сфера, ценностные приоритеты, современная цивилизация, цифровое поколение.*

VALUE OUTLOOK FEATURES OF STUDENT YOUTH IN THE CONTEXT OF MODERN CIVILIZATION

O. O. Svitlichna

The article actualizes the problem of value outlook of modern student youth. The essence of the concepts «civilization» and «values» in terms of various sciences

is revealed. The attempt has been made to define the influence of modern civilization on the value sphere of youth. Accent is made on the matter of priorities of modern youth value outlook.

Keywords: Value, value sphere, value priorities, modern civilization, digital generation.

Світлічна Оксана Олександрівна – аспірант кафедри педагогіки факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: o.svitlichna@gmail.com

Svitlichna Oksana Oleksandrivna – Postgraduate Student of the Pedagogy Department of the Faculty of Humanities, Psychology and Pedagogy of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: o.svitlichna@gmail.com

УДК 373.2.091(045)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДЕФІНІЦІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Ю. В. Сирова

У статті проаналізовано основні дефініції дослідження проблеми організації методичної роботи в дошкільному навчальному закладі. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено зміст базових понять дослідження, здійснено теоретичне обґрунтування їх сутнісних характеристик. Виявлено співвідношення між поняттями «методична робота», «контрольно-аналітична діяльність», «підвищення педагогічної майстерності» з точки зору організації педагогічного процесу дошкільного навчального закладу. Здійснений у статті аналіз основних дефініцій досліджуваної проблеми дозволяє у подальшому вирішити завдання обґрунтування критеріїв оцінки розвитку організації методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України.

Ключові слова: «методична робота», «контрольно-аналітична діяльність», «контроль», «педагогічний аналіз», «педагогічна майстерність».